

דבר העורך

הדף היומי - פשוטו כמשמעו

בימים אלו אלפים נודדים מבתיהם, מתרועעים ומתייגעים כדי לזכות במעט מנוחה. ברי, כי לומדי הדף היומי אינם זונחים את חוק לימודם בכל מקום שבו הם שוהים, ובי"מאורות הדף היומי" אף נערכו להקמת שיעורי הדף היומי במקומות נופש שונים ברחבי הארץ.

חיזוק רב בנושא קביעות עיתים לתורה בכל עת ובכל שעה, ניתן לשאוב מן המכתב הבא, שהגיע אלינו לא מכבר.

יהודי של דף היומי

לפני כשנה, הלך מעימנו הר"ר יצחק בורג ז"ל. ר' יצחק היה אדם מוצל מאש, שונתר ילד יתום ובודד אחרי המלחמה, ולא זכה בצעירותו לשקוד על דלתי התורה, אך אהבת התורה ולומדיה יקדה בלבו.

לפני מספר שנים, כאשר העתיק את מקום מגוריו לבני ברק, זכה להגשים את שאיפתו ולקבוע עיתים לתורה בבני ברק, בשיעור דף יומי רב משתתפים, הנמסר על ידי הגאון רבי יקותיאל דרורי שליט"א. מאז שהצטרף למשפחת הדף היומי, נפתח פרק חדש בחייו.

כשר יצחק פרש לגמלאות, הוא עלה בקדוש, והצטרף מיד למחרת לכולל דף היומי על מנת לחזור ולהכין את השיעור, וכן הצטרף לשיעורים נוספים, כך שעסק כל היום בלימוד הדף כאברך צעיר.

השעה היומית הפכה ליום שכולו תורה, בבחינת "אשרי מי שעמלו בתורה", ובס"ד זכה ללמוד מחזור שלם ולסיים את חשי"ס, כאשר על מרבית הדפים חזר מספר פעמים.

ר' יצחק מעולם לא אחר לשיעור, והיה מקפיד להקדים לסדר את הספסלים למשתתפי השיעור ולהכין עבורם גמרות. אף בתקופת חוליו, לא עלה על דעתו להפסיק שיעור, ולומדי השיעור לא העלו על דעתם שר' יצחק הגיע לשיעור אחרי טיפולים רפואיים, או היישר מבית החולים.

עד כמה היה הדף היומי מרכז חייו, ועד כמה יכולים אנו לקחת מוסר ממנו, ניתן ללמוד מן המקרה הבא.

ערב אחד התכנסנו כל בני המשפחה, וערכנו לו מסיבת הפתעה. ההתרגשות היתה גדולה, להיות ביחד באירוע משמח, אך דבר אחד לא לקחנו בחשבון. את המסיבה קבענו למוצאי

האם בכורות ישראל קדושים

השבוע אנו מסיימים בעזרת ה' את מסכת בכורות, בה עסקנו רבות במצוות פדיון הבן, ולפיכך, לרגל סיום מסכת בכורות, הננו מגישים לפניכם את המאמר הבא העוסק במצוות פדיון הבן.

אנו יודעים, כי בני ישראל נצטוו בשעה שיצאו ממצרים, "קדש לי כל בכור". אנו גם יודעים, כי מיד לאחר מכן הם נצטוו לפדותם. לדעת ה"ספורנו" והנצי"ב, אילולא היו מצטווים מיד על פדיון הבכורות, היו הבכורות אסורים בעבודות חולין מחמת קדושתם! כל האמור הוא בבכורים שיצאו ממצרים, שנצטוו לקדשם ולהפרישם לקדושה (ראה רשב"ם שמות יג, רמב"ן שם ואברבנאל שם יג,א, וכן הוא בירושלמי במגילה פ"א הי"ג). אולם, בכורות ימינו אינם קדושים, וכל שנותר לנו הוא לפדות את הבן הבכור. הבה נבדוק את הנוסח הנאמר במצוות פדיון הבן.

נוסח פדיון הבן: הנוסח המיוחד של מצוות פדיון הבן, דורש הסבר. הכהן שואל את האב: "מאי בעית טפי ברך בוכרך או ה' סלעים" - במה אתה מעוניין יותר, בבנך בכורך, או בחמשת הסלעים. והאב עונה, כי הוא חפץ בבנו ולפיכך הוא פודהו בחמשה סלעים (רמ"א יו"ד ס' ש"ה סעי' י' בשם הגאונים). כלום אם האב היה חפץ, היה יכול לתת את בנו לכהן? מדוע שואלים אותו במה הוא חפץ. זאת ועוד, מאחר שהבכור אינו קדוש, 'פדיון' זה על מה ולמה?

ובכן, השאלה השניה היא בעצם התשובה לשאלה הראשונה. הרמב"ם (ספר המצוות מצווה פ) כותב: "שציונו לפדות בכור אדם... ובאר לנו הנהיגה הזאת איך תהיה והוא שנפדהו מהכהן, וכאילו הוא כבר זכה ונקנהו ממנו בחמש סלעים". כלומר, יש לבצע את הפדיון באופן שידגיש, כי הבן הבכור היה ראוי להיות קדוש ומופרש לעבודת ה', ולשם כך מבצעים "פדיון", ומשום כך הכהן שואל את האב אם הוא חפץ בבנו, כדי להדגיש שהבכור היה ראוי להשתייך לכהן.

עד כדי כך שונה מצוות פדיון הבן משאר מתנות כהונה, שהראשונים מספרים, כי במקומות מסויימים נהגו, שהכהן הפודה מברך ברכה ארוכה, שאותה הוא חותם במילים, "ברוך אתה ה'... מקדש בכורי ישראל לפדיונם" ("חינוך" מצווה צ"ב, עיי"ש את כל הנוסח). מדוע, נשאל הריב"ש (ס' קל"א), הכהן מברך על קבלת חמשת הסלעים של פדיון הבן, ואינו מברך על שאר מתנות כהונה, תרומה, חלה, זרוע לחיים וקיבה, ועוד. מדבריו עולה, כי ברכת הכהן נובעת ממהות מצוות פדיון הבן, שבה נצטוינו להתייחס אל הבכור כאילו הוא נפדה מרשותו של הכהן [עיי' ספר "ברכת כהן" עה"ת ס' פ"ג].

מעניין להיווכח, כי לפי נוסח פדיון הבן למנהגי הספרדים, שמקורו בראשונים, הכהן אומר: "עכשיו אתה ברשותי שאני כהן, ואביך ואמך מבקשים לפדותך שאתה בכור מקודש"!!!

לפנינו, איפוא, מצווה ייחודית ונדירה, לעשות לבצע ולומר 'כאילו', כאילו פודים את הבן מיד הכהן, בעוד שהוא שייך להוריו, וחמשת הסלעים הם מתנה מידי האב ליד הכהן.

לעילוי נשמת

מרת **מלכה הימלפרב** ע"ה

ב"ר שמואל זלמן זנוויל ז"ל

במלאות השלושים לפטירתה

נלב"ע כ"א תמוז תשס"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י משפחות

הימלפרב וליברמן שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **ברוריה חסידה שורץ** ע"ה

ב"ר משה ישעיהו גוטוטר ז"ל

נלב"ע כ"ד אב תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **משה שורץ** ומשפ' שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה מנדלבאום** ז"ל

ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע כ"א אב תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **שלמה מנדלבאום** ומשפ' שיחיו - ת"א

אם אין בכך די כדי להעלות השתאות, יבואו דברי הערוך השולחן ויעוררו. בעל "ערוך השולחן" (יו"ד סי' ש"ה סעי' ל"ה) עוסק גם הוא בנוסח המיוחד של פדיון הבן: "ורבים התפללו על נוסח זה, וכי היכן מצינו שהבירה ביד האב ליתן להכהן הבן". **הערוך השולחן - הבכורות קדושים!** "הערוך השולחן" משיב (שם סעי' ל"ז): "והאמת כן הוא, שהם קדושים לך, ככל הקדשים שאסור להם לעשות דבר חולין ואכילתם וכל מעשיהם בקדושה". לדעתו, בכור אדם קדוש כקדושת בכורי מצרים. ומאחר שאין אדם מסוגל לעמוד בקדושה זו ולשמור עליה, התורה נתנה לאב אפשרות לפדות את בנו, וזו כוונת הכהן, במאי בעית טפי, האם אתה מעוניין שבנך ישאר קודש לה' או שמא תתן חמש סלעים ותפדהו מקדושתו. "הערוך השולחן" מסיים "ובוודאי לא ימצא שום אב שלא יחפוץ לפדותו".

יש להדגיש, כי חידושו המופלא לא התקבל להלכה [עיי' "אוצר פדיון הבן, מבוא פ"ז, ועיי"ש ששיטה זו תמוהה מדברי הגמרא לעיל יב/ב שבכור אדם מותר בהנאה].

על הבכורות להרבות בתורה: מכל מקום, אף על פי שהבכור אינו קדוש, מדברי רבינו בחיי (במדבר לח/ב) אנו נוכחים לדעת, כי יש בו רושם מן הקדושה, שכתב, כי על הבכור להרבות ולעסוק בתורה וביראת שמים, ביתר שאת וביתר עוז, מצד מעלת בכורתו. (על כל העניין ראה ב"אוצר פדיון הבן", ח"א, ועיי"ש שיש שתמהו על השיטות הנ"ל מהאמור לעיל יב/ב שבכור אדם מותר בהנאה).

דף נג/א סא/א

נטילת לולב או תקיעת שופר בשבת קודש

תלמיד חכם מופלג התגורר בירושלים לפני כמאה שנה, הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל שמו, בעל ספר "לב העברי". ביום מן הימים הוא עורר סערה הלכתית כבירה, לאחר שהודיע, כי חקר, בדק ומצא, כי בירושלים יש לתקוע בשופר גם בראש השנה שחל להיות בשבת! ("מקראי קודש" ימים נוראים סי' ל"ב). עד היום יודעי דבר מתווכחים אם בסופו של דבר הוא אכן תקע בשבת, אך נידון הלכתי מעניין כבר התפתח מדבריו.

נניח שהוא אכן עמד בשבת של ראש השנה ותקע בשופר - האם יש עניין לשמוע את תקיעות שופרו, שהרי סוף סוף ראש השנה היום. אמנם, חכמים הורו שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, אך אם יש אפשרות לשמוע את התקיעה בלי לעבור על דברי חכמים, מדוע לא, שהרי השומע את התקיעה אינו עובר על כל איסור.

טרם נבאר את צדדי הספק נעבור למקרה אחר. יהודי יקר, המתין בציפייה לבוא חג הסוכות, כדי לקיים את מצוות נטילת ארבעת המינים, ובאור ראשון של יום טוב הראשון של חג הסוכות, הוא כבר אחז בידו את האתרוג המהודר ואת הלולב, ההדסים והערבות, בירך בשם ובמלכות, נענע אותם לארבע רוחות השמים, ועונג עצום התפשט בכל ישותו.

"שהחיינו" לאחר קיום המצווה שלא על פי דעת חכמים: זמן קצר אחר כך התחוויר לו, כי הוא שכח ששבת היום! וחכמים אסרו ליטול ארבעת המינים בשבת, שמא יעבירו מרשות לרשות, דבר האסור מן התורה (סוכה מב/ב). האם הוא קיים מצוות לולב, או שמא מאחר שחכמים קבעו שלא ליטול לולב בשבת של סוכות, מעשה הנטילה אינו נחשב כמעשה מצווה. השאלה אינה תיאורטית בלבד, שכן, יש לדעת אם ביום המחר, יברך "שהחיינו". אם מעשהו בשבת נחשב מעשה מצווה, לא יברך "שהחיינו", שכבר קיים את המצווה, ואם מעשהו אינו נחשב מעשה מצווה, עליו לברך "שהחיינו".

בשאלה זו התחבטו גאוני עולם, והיא נוגעת למצוות רבות שחכמים הגבילו את מועד קיומן.

לדעת אחרונים רבים, בראשם הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (דו"ח מערכה ח' ד"ה והנה המג"א, וחי' רקע"א פסחים סט/א), חכמים לא ביטלו את מצוות התורה מכל וכל, אלא הם אסרו לקיימה במצבים מסויימים, אך מי שעבר על דבריהם, שוגג או מזיד, קיים את מצוות התורה (וראה שו"ת מהרש"ג או"ח סי' ל"ו, ועי' פמ"ג או"ח סי' תרל"ד).

ברם, יש החולקים וסוברים, כי חכמים ביטלו את אפשרות קיום המצווה, ולא עלתה לו למקיים המצווה מאומה, ואף כל ברכתיו לבטלה (עיי' "חלקת יואב", קבא דקשייטא קושיה צ"ט, קובץ שיעורים ח"ב בקונטרס דברי סופרים, ובאנציקלופדיה תלמודית ערך יש כח ביד חכמים הערה 85).

מה לכל זה ולמעשר בהמה, בו אנו עוסקים בדפים אלו?

ובכן, בין הנושאים הנתונים בעין הסערה, נמנית גם מצוות מעשר בהמה.

חובת מעשר בהמה נוהגת גם בזמן הזה, כנאמר במשנה בראש הפרק (נג/א). ברם, חז"ל אסרו את קיום המצווה, משום שבעונותינו חרב בית המקדש, ואין אפשרות להקריב את בהמות המעשר, ועלולים לבוא לידי תקלה על ידי שימוש בהן.

והיה, אומרת הגמרא (סא/א) אם אדם בכל זאת הפריש מעשר בהמה בימינו, הבהמות שהתקדשו ימותו, כדי שלא יביאו לידי תקלה. בעלי התוספות (ד"ה "במעשר") מדגישים, כי אף על פי שאין מעשרים בזמן הזה, "מכל מקום, אם יעשר, חל עליו שם מעשר". ואילו רש"י (ד"ה "בזמן הזה") מפרש, כי לא דיברה הגמרא, אלא לפי הדעות הסוברות שחכמים לא תקנו שלא לעשר בהמות בזמננו.

לפנינו, לכאורה, מחלוקת מפורשת בין רש"י ובין בעלי התוספות, אם כאשר חכמים ביטלו מצוות מסויימות, תקנתם כוללת גם ביטול מצוותו של זה אשר לא שעה

שבת, ובאותו מוצ"ש התקיים גם השיעור בדף היומי.

כשהתקרב זמן השיעור, קם ר' יצחק והודיע לכל הנוכחים שהתכנסו לכבודו, שהשיעור בדף היומי עומד להתחיל ועליו ללכת! כל הלחצים לא הועילו, לא רק שר' יצחק לא ויתר על השיעור, אלא הקפיד כמובן להגיע לפני הזמן.

עבורי, חתנו, מגיד שיעור ותיק בדף-היומי, היה זה שיעור מאלף. תמיד הכרתי את המתרגם השני, היינו, את מסירות הנפש של מגידי השיעורים, שמגיעים יום יום למסור שיעור, ומוותרים על אירועים ושמחות משפחתיות, והפעם ראיתי את מסירות הנפש של הלומדים.

בברכת התורה איל פורת

הרי לנו יהודי מבוגר שזכה לכל מה שכל אדם מאחל לעצמו לעת זקנותו - משפחה חמה, תומכת אוהבת ואוהדת, והנה, באחד הרגעים המשפחתיים המיוחדים ביותר, כאשר הם עורכים לו מסיבת הפתעה, הוא משריש בהם אהבת תורה עצומה, כאשר הוא קם ומצהיר, תודה לכם, באמת תודה, אבל... הדף היומי.

הדף היומי - מתוך הארגונים

רבים מן הנופשים יטלטלו עמם את גמרותיהם ואת ספרי העזר שבהם הם מסתייעים להבנת הגמרא, ובהגיע עת השיעור, הם ינטשו את כסא הנוח, יפשפשו במוזודות ובארגונים ישלפו את הגמרות, ויצעדו אל שיעור הדף היומי.

שימננו נא על לימוד בגמרות מתוך ארגונים, לא בחופש ולא בעת מנוחה.

זהו סיפורו של הרב ישראל פרוכטר שליט"א, מרבני בית מדרשנו, אשר החל למסור את שיעור הדף היומי במשרדו של עוזי מר מרק פרידמן נ"י, בחודש חשוון תשס"ד, בשיעור שהוקם על ידי "מאורות הדף היומי".

שעת השיעור נקבעה לשעה 2:30, מספר הרב פרוכטר שליט"א, במשרדו של מר פרידמן. אנשים אינם מאמינים כשאני מספר להם, כי בעל הבית בעצמו, מר פרידמן, טורח ועובר מחדר לחדר, מזרז את עובדיו להפסיק את עבודתם, כדי להצטרף לשיעור הדף היומי! זו מסירות של ממש - לא זו בלבד שהוא משעה את עבודתו שלו לשעה תמימה, אלא שהוא גם משדל את עובדיו לעשות כן, כדי ללמוד תורה!

בגין רצונו העז שהשיעור יצליח והמשתתפים יהנו, הוא עומד בכל תוקף על כך שמגיד השיעור יישב על כסאו הרם והנישא, ואילו הוא יושב על אחד הכסאות שבהם הוא נוהג להוסיף את לקוחותיו...

לפני משרד שבעות המשרד עבר מקום. אין צורך לתאר איזו אנדרלמוסיה שוררת במשרד עו"ד גדול המעתיק את מקומו. אלפי קלסרים, תיקיות, ניירות, קבלות, מחשבים, מדפסות, מכשירים מסוגים שונים, שצריכים לעבור ממקום למקום, תוך כדי דאגה להמשך תפקודו השוטף של המשרד. הגעתי אל המשרד הישן ביום האחרון.

קומות לא ארגונים נפרשו על פני כל המשרדים, הכל היה ארוז, גם הגמרות... כמעט חזרתי על עקבי, והבטחתי לשוב כאשר הכל יבוא על מקומו בשלום. אך הם לא הסכימו, הם לא ויתרו על השיעור. בתוך כל המהומה, החלו לחפש את הגמרות. אנשים נברו בארגונים וחיטטו בקופסאות, עד שלבסוף נמצא האוצר, גמרות ללימוד הדף היומי.

ישבנו ולמדנו. מסביבנו סבלים מיוזעים, צעקות רמות של מנהלי עבודת ההובלה, אנשים בעלי תפקידים שונים מתורוצצים מכל הכיוונים לכל הכיוונים, ואנחנו לומדים תורה! **כאשר** המשרד עבר למקומו החדש, קומה 54 במגדל אביב, ליד בנייני הבורסה, גם כן לא ויתרו על השיעור. הגמרות לא נמצאו, אז

ציטמו את הגמרא שלי וחילקו עותקים לכל המשתתפים.
זהו סיפורו של השיעור הגבוה ביותר במזרח התיכון.
אשריך ישראל!

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

היה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל לומד ומתפעל:
בן עזאי הוא הוא שאמר שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. מובן, שאף רבי ישמעאל מכללם, ובכל זאת בן עזאי אמר (חולין ע"א) "חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל" "הפסד וחבלה הוא בעולם" (רש"י לעיל ע"ב). וכל כך למה? כנראה שמשווא כן יכול היה לקבל מרבי ישמעאל.
הפסדו של אותו 'משווא' זעיר מזעיר, חבלה הוא בעולם!
משווא של רוחניות!...! (שיחות מוסר, יח תשל"א)

דף נח/ב כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום

מעלתה של קליפת השום

למה דוקא שום? תמוה בעל השל"ה.
ומיד הוא מבאר:

אף שהשום חריף הוא, חריפות קליפתו דלה היא. אולם, לולי הקליפה העוטה עליו, לא היתה חריפותו משתמרת כלל. בא בן עזאי ואומר: אף כי חריף אני ביותר, מכל מקום לולי החכמים הגדולים הבקיאים בתורה, לא היו תועלת בחריפותי ולא היה לה קיום... (שני לוחות הברית, מסכת שבוות).

דף נח/ב והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא

סימן על הגב...

...וכך אמר הגאון רבי יצחק בלר זצ"ל – יוצאים להם הכבשים מהפתח שבדיר, צוהלים, שמחים ומדחכים בעליצות. ביניהם גם העשירי שסימן אדום לו על גבו, אות הוא כי תיכף ילקח לשחיטה. אלא שאין הוא ידוע זאת, צוהל הוא עם כולם.
לו היו לו אזניים היינו פונים אליו ואומרים לו: פספסית חמוד! במקום לקפץ ולהדס, לך נא אל הנחל ורחוץ עצמך בו מספר פעמים עד שימחק הסימן שעל גבך...
וי בני אדם אינם כן? רבים צולחים את הימים הנוראים של חודש תשרי והרי הם שמחים ומאוששים. ויש מהם שאינם רואים שעל גבם סימן אדום, חלילה... לו היו יודעים היו רוחצים עצמם בנחל של דמעות ותפילה, עד שיעבור לו הסימן הזה. אבל עוורים הם ואינם רואים, מקפצים ועולים... ("כוכבי אור", קעד).

דף נח/ב יכול היו לו מאה ונטל עשרה... והיו מעושרין ת"ל עשירי ואין זה עשירי

אחד אחד דוקא

את מצוות מעשר בהמה יש לקיים על ידי מניין כל הבהמות, אחת אחת, והפרש העשירית קודש לה'.
ביאר רבי מרדכי דב מהורונוסטיפל:
רצה הקב"ה שמצוות מעשר בהמה תתקיים על ידי האדם בחשק ובשמחה. אילו היה מפרש בבת אחת עשר בהמות ממאה בהמות שברשותו, היה חס על הפסדו וליבו לא היה עמו. לפיכך אמרה תורה שיימנה ויאמר: אחת - שלי! שתי - שלי! שלוש - שלי! וכן הלאה. כשמגיע הוא אל התשיעי הרי הוא כבר מלא הודאה ושמחה ומיד הוא אומר: העשירי - יהיה קודש לה'!... (חיים שיש בהם, מועדי השנה, יט).

דף ס/ב וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת שבט העשירי יהיה קודש לה'

רבי עקיבא - קודש לה'

בספרים קדמונים מובא בשם המקובל הקדוש רבי שמשון מאוסטרופולי שעשרת הרוגי מלכות היו נגד עשרת השבטים שהשתתפו במכירת יוסף, ואף שהיו תשעה בלבד, הלא שיתפו את

לדבריהם, או שגג ולא הבחין בהם, וקיים את המצווה (חסדי דוד לתוספתא כאן פ"ז ברייתא ז').
[ראוי לשים לב, שחידוש גדול עולה מדברי ה"חסדי דוד" בדעת רש"י, שלא זו בלבד שחכמים ביטלו בגזרתם את ה"מצווה", אלא שגם גרמו שלא תחול קדושת מעשר בהמה והפקיעו את חלות ההקדש מן התורה. יש להעיר על כך, כי יתכן שרש"י פירש כן, כדי שלא יאלץ לפרש את הגמרא על אדם שעבר על דברי חכמים].

דף נח/ב קפץ אחד מן המנויים

קפץ אחד מן המנויים

נידון למדני עסיסי מונח השבוע על שולחנם של לומדי הדף היומי. ריחו כריח גן העדן של עולם הישיבות, והוא מתובל בטעם הנפלא, שאין שני לו, של היכלי התורה. אי אפשר שלא ליהנות ממנו.

מי שבעדדו עשר בהמות חדשות, חייב במעשר בהמה. עליו לכנס את כל הבהמות החדשות לרפת, לפתוח בפניהן פתח, והן יוצאות אחת אחת. העשירית, קודש לה'. והנה, אומרת משנתנו, אם "קפץ אחד מן המנויים לתוכן הרי אלו פטורין". כלומר, לתוך התור הדומם של הטלאים הצייתניים, העומדים לצאת מן הפתח, קפץ בחזרה טלה שכבר יצא מן הפתח והתערב בתוכם, כל הטלאים פטורים ממעשר, שכן, טלה זה שכבר עבר בפתח פעם אחת פטור ממעשר בכורות, ואין נוטלים למעשר אלא מי שוודאי חייב במעשרות - "עשירי ודאי, ולא ספק", ומאחר שהוא התערב בכל הטלאים, כולם פטורים ממעשר, שאין נוטלים למעשר בהמה אלא מי שבוודאי לא התעשר.

כל דפריש: אין צורך לעמוד בראשות ישיבה כדי לכווץ את המצח ולתהות, הרי כה רבות למדנו על כך שיש להלך אחר הרוב, האם אין לכך השפעה במקרה שלפנינו? הכל מכירים את הכלל "כל דפריש מרובא פריש", וכגון, חתיכת בשר שנמצאה ברחוב שיש בו תשע חנויות בשר כשר וחנויות אחת בשר טריפה, מותרת באכילה, משום שהתורה הורתה "אחרי רבים להטות", ולפיכך נקבע, כי חתיכת הבשר פרשה מקבוצת הרוב. מדוע, איפוא, לא נחזיר את הטלאים לעמוד בתור, וכל טלה שייצא נקבע כי הוא פרש מן הרוב שחייבים במעשר, וממילא הוא יכול לשמש כעשירי, שהוא עשירי ודאי? (עיי' שיטה מקובצת בבא מציעא ו/ב).

הרא"ש (ס) מיישב את הקושיה באופן הבא. אכן, הוא אומר, התורה הורתה כי כל דפריש מרובא פריש, בין להקל ובין להחמיר, אך אין זה הופך להכרעה במציאות, הספק נותר בעינו, כל טלה היוצא מן הפתח, הוא בחזקת ספק, שמא הוא הוא הטלה שקפץ פנימה בחזרה, אלא שלגבי הכרעות הלכתיות, יש להלך אחר הרוב. ואילו במעשר בהמה, יש צורך בעשירי ודאי, כדרשת גמרתנו - עשירי שבוודאי לא התעשר, וטלה זה אינו עונה על הגדרה פשטנית זו.

חידוש מסעיר זה הפרה את המוחות המבריקים ביותר, כאשר מעל כולנה מרחפת קושייתו האיתנה של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת מהד"ו"ט סי' ק"ח). אחת מהלכות מעשר בהמה קובעת, כי אין ליטול בהמה טריפה למעשר [בהמה שאינה ראויה לחיות זמן רב]. והנה, אף על פי שאיננו יודעים את מצבה הבריאותי של כל בהמה, אנו תולים כי היא בריאה, שכן הולכים אחר הרוב, ורוב הבהמות אינן טריפות. אם כדבריו של הרא"ש, לעולם לא ניתן היה לקיים את מצוות מעשר בהמה, שכן, לדבריו, ההליכה אחר הרוב אינה מטביעה חותם וודאות על המיעוט, וממילא עדיין יש לחשוש שמא כל בהמה היא טריפה?

בהיכלי הישיבות ממשיכים ומתעמקים בתירוצו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לקושיה עצומה זו. לקוראינו השומרים את הגליונות הקודמים, מומלץ לעיין בגליון 245, במאמר "**סערה בכוס חלב - המסלול ההלכתי של החלב בדרך אל כוס הקפה**", שם טמון פתרון נוסף לשאלה זו.

דף נח/א שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום

שואלים ודורשים בהלכות החג

עוד מעט קט, נעמוד בפתחו של חודש הרחמים והסליחות. קולות השופרות יהדהדו בין כותלי בתי הכנסיות, ורבים יפתחו את ספרי ההלכה כדי לשנן את הלכות החגים הקרבים ובאים.

ה"בית יוסף" (או"ח סי' תכ"ט) מחדש, כי תקנת "שואלים ודורשים בהלכות החג שלושים יום קודם החג" מיוחדת לחג הפסח בלבד, העתיר בהלכות והדורש הכנות מרובות, לעומת זאת הלכותיו של חג הסוכות 'פשוטות': סוכה המוקמת על ידי גוי - כשרה, סוכה בעלת שתי דפנות ודופן שלישית בת טפח - כשרה, "ולולבים ואתרוגים", אומר ה"בית יוסף", "רובם כשרים"... והוא מוסיף, כי "אין טרחת סוכה ולולב מרובה, ודיין להתעסק בהם בערב החג".

ברם, מדברי ראשונים רבים (רש"י ברכות יז/ב ועוד, תוספות מגילה ד/ד ד"ה "מא"י, ועוד) מוכח, כי תקנה זו כחה יפה לכל המועדים, והפוסקים מציינים את סוגייתנו כמקור מבוסס לכך, שגמרתנו מציינת את מחצית הזמן שבו יש לדורש בהלכות החג, לפני פסח, לפני שבועות ולפני חג הסוכות, כזמן שבו יש לעשר את הבהמות. הרי לנו, כי בכל הרגלים תקנה זו נוהגת ("מגן אברהם" סי' תכ"ט ס"ק א' וביאור הגר"א, "משנה ברורה", ושער הציון שם). אמנם, יש הסוברים, כי בפסח תקנה זו חובה, ובשאר המועדים היא מנהג שאינו מכח

תקנת חובה (ב"ח, "חק יעקב" ו"פרי מגדים" שם, ועיי' שעה"צ אות ב').

מדברי ה"פני יהושע" (מגילה ד/א) עולה, כי לפני שלש הרגלים בלבד יש לדרוש ולשאול בהלכות החג, ולא לפני יתר החגים.

בעל ה"תניא" זצ"ל מנמק בהרחבה, מדוע תקנה זו התייחסה לשלש הרגלים בלבד (י"שולחן ערוך הרב" או"ח סי' תכ"ט סעי' א' ב' ג'): "... ידרשו הלכות החג, לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות, עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה, וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן, לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל לי יום לפניו, כדי להזכיר העם... שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלושים יום" (עיי"ש שיסוד הדברים מבואר בתוס').

הוא ממשיך ומסביר, כי תקנה זו לא התבטלה גם לאחר חורבן הבית, כדי שיהיו העם בקיאים בהלכות הרגל, ובימינו, מצווה על כל אחד לעיין בספרי ההלכה שהכל כתוב בהם בצורה ברורה ונהירה.

דרשת שבת הגדול, מפני פיזור הגלות: בזמנינו, יש הסוברים כי יוצאים ידי חובת תקנה זו באמירת פיוטים הכוללים את דיני החג ואת הלכותיו ("חק יעקב" סי' תכ"ט ס"ק ג'), ואילו הב"ח (שם) כותב, כי פיזור הגלות גרם לכך שעד שבת הגדול אין אפשרות לרכז את העם ולדרוש לפניהם, ולפיכך, אין טעם לדרוש שלושים יום קודם החג.

איש כי יפליא נדר בערכך - מסכת ערכין

רבבות לומדי הדף היומי באים השבוע בשערי מסכת ערכין. מסכת זו, מכילה תשעה פרקים בשלושים ושלשה דפיה העוסקים בענייני ערכין, הקדשות, חרמות ומכירת נכסים בזמן שהיובל נוהג.

הפרקים הראשונים של מסכת ערכין עוסקים בדינו של אדם שאמר "ערך פלוני עלי", היינו: שישלם את ערכו להקדש, או "דמי חפץ פלוני עלי". לא לחינם נקטנו בלשון "ערך פלוני", ו"דמי חפץ", שכן, דמי הערכין קצובים בתורה, בשלהי פרשת בחוקותי (ויקרא כז): "איש כי יפלא נדר בערכך נפשות לה'. והיה ערכך הזכר מבן עשרים שנה ועד בן ששים שנה... חמשים שקל... ואם נקבה... שלשים שקל. ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה... הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים... מבן חדש ועד בן חמש שנים... הזכר חמשה שקלים ולנקבה... שלשת שקלים... אם מבן ששים שנה... זכר... חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים...". ואילו האומר "דמי פלוני עלי, ישלם כערכו בשוק, אם היה נמכר לעבד, וכבר נחלקו ראשונים, אם משלם דמי עבד עברי או דמי עבד כנעני (עיי' "קצות החושן" סי' ת"כ ובמה שצ"ח שם ב"מילואי חושן"). בכל הדינים הללו, בפרטיהם ובהלכותיהם, גדושים חמשת הפרקים של מסכתנו, העוסקים אגב אורחא בדינים שונים, כגון, שיר שנוגן בבית המקדש, ועוד. דרכי התשלום של ההקדשות, גולשים מפרקים אלו לפרק השישי, ואילו הפרק השביעי עוסק בזמן הראוי להקדשת נכסים, ואת הנידונים הללו קוטע הפרק השמיני שבו נלמד כיצד פודים ממון שהוקדש, ועל דינם של חרמי הכהנים וחרמי בדק הבית, ומיד אחר כך, בפרק תשיעי, הסוגיות חוזרות לעסוק בדיני ממכר השדות והבתים בזמן שהיובל נוהג ובדרכי גאולתם.

עם פתיחת הלימוד במסכת ערכין ראוי לציין את פירושו של בעלי המוסר על הפסוק "איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה'".

הפלא הגדול: היפלא' של עולמנו הוא, החיבור הבלתי אפשרי בין הנשמה הרוחנית לבין הגוף הגשמי, כפי שכתב הרמ"א (י"שולחן ערוך" או"ח סי' י' סעי' ו'), שזוהי כוונת הברכה החותמת את ברכת אשר יצר, רופא כל בשר ו**מפליא** לעשות: "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו". ראש וראשון לפלא זה, הוא הדיבור, שהוא פעולה גשמית המבטאת את הדעת הרוחנית. פלא על פלא הוא, כי באמצעות הדיבור ניתן לפעול דברים רוחניים, וזהו שאמרה תורה "איש כי יפליא נדר" - כוחו של הדיבור ליצור קדשים והקדשות הוא פלא! (י"פחד יצחק").

הקב"ה, וכנגדו - כביכול - בא רבי עקיבא. וכך רמז זאת בפסוק: כל אשר יעבור - יהרג - תחת השבט. תשעת הרוגי מלכות תחת שבטי י-ה באו. העשירי - רבי עקיבא - יהיה קודש לה'. ... ("פרדס יוסף", ויקרא כו/לב, עיי"ש עוד).

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר הנפלא
"קצירת האומר"
על מסכת ערכין

הערות על סדר הדף
מאחד מחשובי רבני בית מדרשינו
להשיג בטל' 03-5792477

מגידי שיעור יוכלו לקבל את הספר

חינם במשרדי מאורות:

ב"ב: טלפון 03-6164725

ירושלים: פלאפון 054-4868755

בשורה למגידי שיעור הדף היומי

לקראת לימוד מסכת ערכין בדף היומי
ניתן להשיג מחדש את הספר החשוב
"הפלאה שבערכין"
חידושי הלכות על מסכת ערכין
מאת הרב הגאון ר' חיים רבינוביץ זצ"ל
רבה של שאול - תרכ"ו
על כל המסכת לפי סדר הדף
* * *

מגידי שיעור יוכלו לקבל את הספר

חינם במשרדי מאורות:

ב"ב: טלפון 03-6164725

ירושלים: פלאפון 054-4868755

לעילוי נשמת

מרת **פאניה מושקובסקי** ע"ה
בת הר"ר אהרן ז"ל נלב"ע י"ט אב תשנ"ח
ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחה ע"י נכדה ידידנו הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו-גבעתיים

לעילוי נשמת

מרת **שרה רבקה וסרצוג** ע"ה
ב"ר אהרן אליעזר ז"ל
נלב"ע כ"ג מנחם אב תשל"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון חיים וורובל** ז"ל
ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע כ"א אב תשנ"ח
והר"ר **ישראל פרוכטר** ז"ל
ב"ר אריה ז"ל נלב"ע כ"ח אב תש"ס

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **עזרא וורובל**

וזוגתו מרת **יפה** שיחיו-ת"א

לעילוי נשמת

מרת **לאה אורבך** ע"ה
ב"ר יהושע העשיל ז"ל
נלב"ע י"ג אב תשס"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצחה ע"י מורות בית הספר
והחברות שיחיו - בני ברק

תקליטור מס' 4

על מסכת ערכין

דף ב' - י"ז

מוקד הזמנות: 1-700-500-151

הופיע!